תכנית המדע האזרחי "מלחמת המינים" – המיינה המצויה

רציונל:

מינים פולשים מוגדרים כאורגניזמים שחרגו מתחום תפוצתם הטבעי, כתוצאה ממעשי האדם, והתפשטו והתבססו בסביבה החדשה אליה הגיעו. מינים אלו מסבים נזק משמעותי והרסני לאדם ולמערכות אקולוגיות טבעיות תוך דחיקה ופגיעה במינים המקומיים ובבתי הגידול שלהם.

המיינה המצויה היא ציפור שיר, אשר הגיעה לישראל כציפור נוי וברחה מכלובי ה"צפארי" בתל-אביב ב-1997. המיינה היא מין פולש במדינות רבות בעולם, והוכרזה כאחד מ-100 המינים הפולשים המזיקים ביותר בעולם על ידי האיגוד הבינלאומי לשמירת טבע (IUCN). במהלך השנים האחרונות נצפתה עליה מדאיגה במספר המיינות בישראל, במקביל לירידה משמעותית בשפע של מיני עופות נפוצים, ומסתמן שהמיינה המצויה מהווה גורם משמעותי לפגיעה באוכלוסיות של מינים אלו. המיינה דוחקת תחרותית ציפורים אחרות מאתרי קינון, חומסת קינים ואף טורפת גוזלים, ומהווה סיכון מוחשי למגוון הביולוגי בישראל.

תכנית "מלחמת המינים" פותחה בתשפ"ב ע"י תחום החינוך ברמת הנדיב ואגף חינוך וקהילה ברשות הטבע והגנים. התכנית עוסקת במינים פולשים והשפעתם על האדם ועל המערכות האקולוגית, תוך התמקדות במיינה המצויה כמקרה בוחן. בתשפ"ב נערך פיילוט לתכנית בהשתתפות כ-14 בתי ספר מכל הארץ. בשנת הלימודים תשפ"ג התכנית צפויה להתרחב ולפעול כהשתלמות למורי מדעים וטכנולוגיה בחט"ב בהיקף 30 שעות.

חוקרים מלווים של התכנית:

פרופ' אסף שוורץ, הטכניון

ד"ר ליאור חן, מנהל אגף מחקר חברתי, רשות הטבע והגנים

קהל יעד: תלמידי חט"ב בכל הארץ

מטרות:

1. לקדם מודעות וידע בנושא של מינים פולשים, דרך מקרה הבוחן של המיינה
2. לקדם חשיבה ביקורתית ורב ממדית המבוססת על ידע מדעי בנושא מינים פולשים
3. לסייע באיסוף נתונים ומידע אקולוגי וסוציולוגי בנושא מיינות
4. לעודד מעורבות ופעולה למען האדם והסביבה באמצעות כלים של מדע אזרחי-קהילתי

מודל הפעילות לאורך השנה:

פעילות	פירוט	מועד
מפגש חשיפה למורים	הצגת עיקרי התוכנית, היכרות עם הנושא ומעבר על תכנים	20/9/22
פלטפורמה לשיתוף מידע וקשרים	קבוצת וואטסאפ ותיקיית חומרים להעשרה ולשיתוף בין המורים בתכנית	החל מספטמבר 2022
השתלמות מורים	מפגשים מקוונים הכוללים הרצאות מומחים אחת לחודש בממוצע, וכן מטלות ביצוע בין המפגשים	אוקטובר 2022-פברואר 2023
מילוי שאלון pre	מילוי שאלון pre על ידי התלמידים טרם תחילת התכנית	נובמבר 2022
העברת מערכי שיעור וביצוע מדידות בהובלה עצמית של המורה	העברת 5 מערכי השיעור וביצוע 2 ימי ניטור אקולוגי, העברת שאלון סוציולוגי ע"י התלמידים לקהל הרחב	נובמבר 2022-פברואר 2023
שיתוף נתונים	שיתוף בנתונים האקולוגיים והסוציולוגיים שנאספו במהלך השנה מכל הקבוצות בארץ	ינואר 2023
יום שיא מקוון לתלמידים	מפגש הכולל הפעלות והצגת תוצרים	פברואר 2023
מילוי שאלון post	מילוי שאלון post על ידי התלמידים מילוי משוב מסכם על ידי צוות המורים	פברואר-מרץ 2023
מטלת סיכום למורות	הגשת מטלת סיכום השתלמות	מרץ 2023
דו"ח מסכם שנה	שליחת דו"ח חינוכי-מדעי לסיכום שנה ע"י צוות התכנית	אפריל 2023

* לאורך שלבי התכנית יינתן ליווי מקצועי של צהלה ברוש, צפרית ואקולוגית, המרכזת את התכנית.